

I. В. Патерило

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного, трудового та господарського права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ЕФЕКТИВНІСТЬ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: ДОСВІД ТА ВИКЛИКИ

Стаття досліджує питання боротьби з корупцією у сфері вищої освіти та оцінює результати антикорупційних заходів, впроваджених у різних країнах та регіонах. Стаття вивчає різноманітні підходи та стратегії, які були призначені для зниження рівня корупції в закладах вищої освіти. У статті розглядається важливість антикорупційних заходів у вищій освіті як для забезпечення справедливого доступу до освіти, так і для збереження доброчесності та академічної чесності. Автори проаналізували результати реформ та заходів, спрямованих на запобігання корупції в університетах та оцінили їхню ефективність. Автори розглядають різні підходи, які використовуються для запобігання та зменшення корупції в університетах, включаючи правові реформи, етичні кодекси, моніторинг та санкції. Стаття проводить аналіз різних антикорупційних заходів та їх вплив на рівень корупції в університетах, визначаючи успішні та менш успішні практики. Зокрема, у статті досліджуються системи антикорупційних законів та правил, що стосуються вищої освіти; механізми залучення студентської громадськості до боротьби з корупцією; роль технологій та інновацій у виявленні та запобіганні корупції; вплив міжнародного співробітництва та обміну досвідом на ефективність антикорупційних заходів. Стаття також висвітлює виклики, які виникають у процесі боротьби з корупцією в сфері вищої освіти, включаючи культурні та інституційні аспекти, та пропонує рекомендації для подальшого удосконалення антикорупційних стратегій у цій галузі. Ця стаття важлива для розуміння складнощів та досягнень у боротьбі з корупцією в сфері вищої освіти та може слугувати джерелом інформації для розробки політик та стратегій у цьому напрямку.

Ключові слова: корупція у вищій освіті, боротьба з корупцією, суб'єкт корупційного правопорушення, корупційне правопорушення, освітня діяльність, корупційні ризики.

Постановка проблеми. Розгляд існуючих програм та заходів, спрямованих на запобігання та боротьбу з корупцією в установах вищої освіти, і оцінка їхньої ефективності. Аналіз факторів та причин, що сприяють поширенню корупційних практик в університетах. Розгляд правового регулювання та інституційного середовища, які створюють умови для боротьби з корупцією в сфері вищої освіти. Визначення викликів та перешкод, з якими стикаються інституції вищої освіти під час впровадження антикорупційних заходів. Вивчення найкращих практик у боротьбі з корупцією в сфері вищої освіти, а також розробка рекомендацій для подальших дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові праці надають важливий внесок у розуміння ефективності антикорупційних заходів у вищій освіті та вирішення викликів, пов'язаних із боротьбою з корупцією. Denis C. Mueller, Heinz-Dieter Wenzel, Donchev D.,

John Hall, Hilary Povey аналізують виклики, які стоять перед освітніми установами у боротьбі з корупцією та пропонують стратегії для подолання цього явища. Українські дослідники та вчені (І. Лотоцький, О. Омельченко, Ю. Білик, О. Ковальчук, І. Петренко та інш.) також активно вивчають проблему ефективності антикорупційних заходів у вищій освіті та діляться результатами своїх досліджень

Мета. Метою статті є аналіз та оцінка ефективності антикорупційних заходів, які впроваджені у системі вищої освіти, ідентифікація досягнень та викликів, з якими стикаються освітні установи та владні органи. Стаття спрямована на виявлення передового досвіду та недоліків в цій сфері з метою розробки рекомендацій для подальшого удосконалення антикорупційних стратегій в українській вищій освіті.

Виклад основного матеріалу. Корупція у вищій освіті є небезпечним явищем. Тож вини-

кають питання, чому корупція присутня у закладах вищої освіти та які шляхи її подолання.

Хотілося б зазначити перш за все, що таке корупція. Існує багато визначень щодо цього терміну, але я хочу зазначити тільки два. У довідковому документі ООН з міжнародної боротьби з корупцією зазначено, що корупція – це зловживання державною владою для отримання вигоди в особистих цілях. В наукових публікаціях корупція розглядається як багатоаспектне соціальне явище, що є:

- своєрідним відображенням політичних, економічних, ідеологічних та інших соціальних явищ і процесів, які мають місце у суспільстві та державі, і є результатом недосконалого функціонування державних та суспільних інститутів, закономірною реакцією членів суспільства на вади суспільного розвитку;

- психологічним явищем, пов'язаним із внутрішнім світом чиновників, які переходять межу моральності на деякий час або залишаються за цією межею назавжди;

- певною системою, особливою інфраструктурою повсякденних взаємовідносин, до якої входять представники всіх органів влади, правоохоронних і контролюючих органів, політичні діячі, керівники підприємств та організацій

Проаналізувавши статистику корупції в Україні, можемо зазначити, що найнижчий рівень корупції за 2022 рік зафіксовано у ЦНАПах: лише 6,2% відвідувачів заявили про виникнення корупційної ситуації у цій сфері. «Лідером» сфер за поширеністю корупції другий рік поспіль є правоохоронці (попри суттєве спадання показника корупційного досвіду з 50,1% до 32,7%). Друге місце в цьому рейтингу посіла сфера підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення (28,7%), 3-тє – діяльність сервісних центрів МВС (26,7%). Окремі сфери отримали показник корупційного досвіду в межах 24-26%. Серед них: послуги закладів вищої освіти (25,7%), сфера послуг у будівництві та питаннях земельних відносин (23,9%). Сфера медичних послуг має показник корупційного досвіду 24,8%. Зважаючи на те, що за медичними послугами до державних і комунальних установ за рік звертається понад половину населення (51%), саме «медичний» корупційний досвід залишається найбільш поширеним у перерахунку на загальне населення. Так, у 2022 році 12,6% населення загалом отримали корупційний досвід у сфері медицини.

Спираючись на праці відомих науковців, можна знайти безліч різноманітних позицій із

приводу ставлення суспільства до цього нагального питання та визначень терміна «корупція», організаційно-правової площини протидії корупційним злочинам у сфері освіти. Відсутність ефективного механізму протидії корупційним схемам та складність цього явища дає поштовх до подальшого різнобічного вивчення проблеми. Тільки так можна розробити дієві способи подолання правопорушень, пов'язаних із хабарництвом. Задля цього необхідно звернути увагу на кілька аспектів:

По-перше, для поглибленого розуміння кореня проблеми корупційних діянь у сфері освіти необхідно дослідити передумови виникнення корупції та чинників, що можуть сприяти розвитку державної антикорупційної політики, проаналізувати заходи, що нині використовуються задля протидії та запобіганню хабарництва.

По-друге, в точному організаційному, адміністративному осмисленні явища корупції в навчальних закладах необхідно чітко визначити механізми запобігання корупції, щоб можна було розробити системи заходів для практичного застосування в боротьбі з подібними правопорушеннями.

Причини виникнення корупції можуть розкриватися через наступні фактори:

- Політичні (прорахунки в політиці реформ; політична нестабільність, нестабільність політичних інститутів; дисбаланс повноважень та функцій гілок влади; відсутність ефективного контролю за діяльністю влади; невизначеність і необґрунтованість антикорупційної політики.)

- Економічні (кризові явища в економіці; криміналізація й тінізація економіки; надмірне втручання держави в економіку.)

- Організаційно-управлінські (недосконала система організації влади; неефективна система державного управління; гіпертрофовані повноваження бюрократичного апарату; недосконалість формування владних структур.)

- Правові (незабезпечення в органах державної влади верховенства права та закону; безсистемна, необґрунтована зміна законодавства.)

- Морально-психологічні (деморалізація суспільства, девальвація моральних цінностей; дух невизначеності і непевності у завтрашньому дні; невизнання населенням корупції як соціального зла)

- Ідеологічні (відсутність чітко визначеної ідеології державної служби та системи цінностей держави.)

На нашу думку, до них можна додати ще такі фактори:

- Фундаментальні (недосконалість економічних інститутів та економічної політики, а також системи прийняття політичних рішень, нерозвиненість конкуренції, надмірне державне втручання в економіку тощо)

- Правові (відсутність чіткої законодавчої бази, часті зміни економічного законодавства, недотримання норм міжнародного права, неадекватні міри покарання за корупційні правопорушення тощо)

- Організаційно-економічні (недосконала система контролю за розподілом державних ресурсів, труднощі управління великою територією, громіздкий і неефективний бюрократичний апарат, відносно низька оплата труда службовців тощо)

- Інформаційні (непрозорість державного механізму, інформаційна асиметрія, наявність офшорних зон тощо)

- Соціальні (кланові структури, непотизм, експлуатація «дружніх стосунків», традиція надання дарунків-хабарів тощо)

- Культурно-соціальні (система норм бюрократичної поведінки; масова культура, спрямована на поблажливе відношення до корупції)

Повертаючись до вищої освіти, то тут умовно можна виділити три групи причин виникнення [1, с. 75]:

- Об'єктивні - низький рівень заробітної плати освітян, обмежена кількість місць на бюджетну форму навчання насамперед за престижними спеціальностями або в рейтингових вищих навчальних закладах, недосконалість законодавства, спрямованого на запобігання та протидію корупції;

- Суб'єктивні - розчарування й апатія з боку викладачів до навчального процесу, який є ускладненим відповідно до вимог Болонської системи і не приносить достатніх матеріальних винагород; відсутність пошани до викладацької роботи з боку студентів; замовчування студентами випадків давання і вимагання грошової чи іншої матеріальної винагороди;

- Об'єктивно-суб'єктивні - відпрацьовування особою витрат у зв'язку із влаштуванням на викладацьку роботу, недостатні правові та соціальні гарантії захисту освітян.

Корупція існує на всіх етапах здобуття вищої освіти: під час прийому до вишу, професійної діяльності викладачів, матеріально-технічного забезпечення, під час захисту дисертацій, ліцензування й акредитації.

Більшість студентів мовчки потурають такій ситуації. Ніхто не називає прізвища хабарників відкрито. Інколи у соціальних мережах можна зустріти звинувачення на адресу вишу, мовляв, там беруть хабарі, але офіційних заяв та скарг подається мало, хоч і це не вирішує проблему. Почасти за хабарі притягуються до відповідальності окремі викладачі, але вони носять випадковий характер та не викоріняють корупцію у повній мірі.

Звертаючись до статистичних даних за 2022 рік, зазначимо, що «першість» у поширеності серед корупційних ситуацій залишається за неофіційними виплатами за підготовку і захист письмових робіт (курсівих, рефератів, практичних, лабораторних тощо) (27,9%) та за отримання заліків і вищих оцінок під час сесій (27,3%) [4]. Третє місце посідає ситуація неофіційних платежів за отримання вищих поточних оцінок у міжсесійний період – 20,1%. Також порідшали ситуації хабарів за отримання диплома без проходження навчання – 9,4%. Решта ситуацій є відносно поширеними зі значеннями від 10,4% до 16,7%. Адміністрація або викладачі значно частіше є ініціаторами проаналізованих корупційних ситуацій (39,6%–47,5%), особливо у ситуації хабарів особисто викладачам за отримання заліків або вищих оцінок під час сесії (45,6%). Студенти виступають ініціаторами у 11,9%-18,2% випадків. Найрідше – у ситуаціях виплат за вирішення питань з отримання місця в гуртожитку (11,9%,). Найчастіше студенти ініціюють корупційні ситуації у випадку оплат за заліки та оцінки під час сесії – 18,2%.

Проаналізувавши чинне законодавство України, його практичне впровадження в життя громадян та використавши низку обґрунтованих наукових праць, що торкаються питань регулювання у сфері освіти, можна зробити висновки, які допоможуть визначити низку ефективних антикорупційних дій.

Спираючись на недосконалість вітчизняного законодавства, пропонуються нові кроки вирішення завдання із запобігання проявам корупції:

1. Корупція у сфері освіти має чітко трактуватися як негативне соціальне явище. Умисне використання посадовою особою задля власного збагачення чи поліпшення матеріальну стану інших осіб своїх повноважень у корисливих цілях суперечать інтересам суспільства і України загалом;

2. Адміністративно-правовий механізм антикорупційної діяльності в освітній сфері – це

цілісна система правових засобів, яка характеризується згодою взаємовпливаючих компонентів.

У сфері освіти до найпоширеніших видів адміністративно-правового механізму протидії корупції можна віднести:

1) адміністративно-правові норми, націлені на усунення корупційних злочинів, їх запобігання;

2) адміністративно-правові відносини, які формуються під час антикорупційної роботи;

3) реалізація норм адміністративного права в процесі запобігання та протидії випадків корупції

Механізм адміністративно-правового регулювання включає функціональні складові частини:

- акти із застосування адміністративно-правових норм;
- наявність в освітян та науковців культури та свідомості в питаннях права;
- діяльність науково-педагогічних працівників у рамках чинного законодавства.

У ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» є чітке розмежування суб'єктів запобігання корупційним злочинам з огляду на їх функціональне призначення [2; с. 103]:

1) відповідальність за розробку, подальшу реалізацію та координаційні дії антикорупційної політики держави несуть такі суб'єкти України: Президент, Верховна Рада, Кабінет Міністрів, органи прокуратури та державної влади, співробітники органу з питань антикорупційної політики;

2) за виявлення фактів корупції, розслідування цих правопорушень безпосередньо відповідають спеціальні підрозділи таких державних відомств: Міністерства внутрішніх справ України, СБУ, Військової служби правопорядку у ЗСУ, податкова міліція;

3) у виявленні, запобіганні та здійсненні заходів щодо припинення корупційних злочинів беруть участь уповноважені підрозділи органів державної влади, органи виконавчої влади, незалежно від форми власності та підпорядкованості організації, установи та підприємства, їхні службові та посадові особи, звичайні громадяни.

Однак основна складність визначення суб'єкта корупції у сфері освіти пов'язана зі з'ясуванням таких чинників:

– у Законі України «Про запобігання корупції» науковці чи педагоги не зазначені суб'єктами корупційних правопорушень;

– чинне законодавство України чітко визначає, що освітяни та науковці не є держслужбовцями, а отже, не підпадають під дії антикорупційних статей;

– аналізуючи судові рішення про притягнення осіб, підозрюваних у корупційних правопорушеннях, до відповідальності, можна побачити велику проблему через неоднозначність тлумачення в суддів суб'єктів відповідальності за хабарі. Потрібно розробити єдиний підхід у тлумаченні визначень корупційних діянь.

Під час судових процесів із притягнення до відповідальності за корупцію посадових осіб встановлено:

а) посадовими особами, про яких не йдеться в п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України, вважають тих, хто здійснює організаційні та розпорядчі функції та отримує заробітну плату за рахунок бюджетних коштів (державних чи місцевих). Це прописано у пунктах «б» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції». До таких осіб належить керівництво вищих навчальних закладів, їхні заступники, а також декани зі своїми заступниками, завідувачі кафедр. Інші освітяни, що безпосередньо займаються викладацькою діяльністю, не є посадовими особами, що унеможлиблює прирівнювання їх до посадових осіб. Такі науково-педагогічні працівники не можуть належати до суб'єктів відповідальності, хоча одержують заробітну платню з держбюджету;

б) через те, що освітня діяльність – вид публічних послуг, посадовими особами місцевого самоврядування вважаються працівники державних та комунальних закладів освіти, хоча вони не вважаються державними службовцями;

с) особи, які на постійній основі чи тимчасово обіймають посади, що тісно пов'язані з виконанням адміністративно-господарських, організаційно-розпорядчих обов'язків, можуть притягатися до покарання за корупцію. Також до відповідальності згідно Закону України «Про запобігання корупції» (п. 3 ч. 1 ст. 3) можна притягати спеціально уповноважених осіб, що не є службовими особами, але їх діяльність пов'язана з наданням послуг відповідно до підписаного договору з освітньою установою, підприємством чи організацією.

Суб'єктами корупційної відповідальності можуть бути наукові та педагогічні працівники, які працюють у приватних навчальних закладах. Ними є ректори приватних ЗВО (директор, завідувач, ректор), заступники на адміністра-

тивних посадах у вищих навчальних закладах (перший проректор, проректор, перший віцепрезидент, президент), а також завідувачі кафедр, декани і його заступники.

Досвід свідчить про те, що заходи запобігання корупційній діяльності до робітників, які здійснюють керівництво трудовим колективом вищого навчального закладу чи його підрозділом, виправдані. Вони потрібні за обома напрямками: під час вступної компанії студентів до ЗВО; під час навчального процесу чи на його завершальному етапі.

Повністю подолати корупцію непросто, але світова практика показує, що все ж існують найефективніші та найболючіші для злочинців методи. У науці боротьба з плагіатом залишається пріоритетним напрямком запобігання та попередження корупції. Плагіат можна викоринити зі сфери освіти, коли суспільству вкрай потрібна якісна академічна спільнота. Через це в освітній сфері неминуче почнеться процес санації, коли університети не прийматимуть на роботу викладачів і не реєструватимуть їх як учасників науково-освітніх конференцій, якщо їх звинуватять у плагіаті.

Якщо звернутися до досвіду Канади, то ми знайдемо Програму антикорупційного права (ACLP) — це серія заходів для громадської освіти, що тривають, включаючи основні публічні лекції, семінари, запрошені конференції на неповний і повний день, а також сесії у форматі колоквиумів, які відкриті для юристів, бізнесменів, представники правоохоронних органів, представники уряду та чиновники, студенти та науковці. Ці просвітницькі заходи покликані створити сприятливе середовище для навчання та інформованого обговорення між учасниками дискусії та зареєстрованими особами щодо ролі, яку може відіграти закон у глобальній боротьбі з корупційною бізнес-практикою. ACLP є спільним зусиллям, заснованим трьома організаціями: Школою права Пітера А. Алларда (Школа права Алларда) при Університеті Британської Колумбії (UBC), Transparency International Canada (TI Canada) і Міжнародним центром реформи кримінального права та політика кримінального правосуддя в UBC (ICCLR). У 2016 році ці зацікавлені сторони об'єднали зусилля та взяли участь у Колективних діях, щоб об'єднати експертів з боротьби з корупцією. ACLP зосереджувався на тому, щоб такі експерти навчали один одного (і реєстрантів) передовим практикам, політикам і стратегіям примусу для боротьби з корупцією. Кожна

з трьох організацій-засновників мала основні компетенції та досвід у дослідженні та науковій діяльності, навчанні, підвищенні обізнаності та пропаганді боротьби з корупцією як у Канаді, так і за кордоном. Замість того, щоб боротися з корупцією як окремі організації, ці три партнери-засновники ACLP об'єднали ресурси для спільної роботи, надаючи яскравий приклад сили колективних дій у просуванні антикорупційного руху в Канаді. ACLP залучив підтримку низки державних і приватних організацій, включаючи юридичні фірми, бухгалтерські/консалтингові фірми, інжинірингові фірми, компанії з видобутку ресурсів, неурядові організації, урядові організації та міждисциплінарні академічні підрозділи UBC, а також інших університетів Канади та за кордоном. Потреба в надійній і легкодоступній державній освіті, прикладних дослідженнях і стипендіях у сфері боротьби з корупцією була очевидною; складна безперервна професійна освіта в цій галузі була недостатньо розвиненою в Канаді, а ретельних прикладних досліджень у сфері боротьби з корупцією в канадському контексті було серйозно бракувало. Щоб бути ефективними у боротьбі з корупцією, практикуючим юристам, державним політикам і бізнесменам потрібен був доступний навчальний форум, на якому можна було б розвивати глибше розуміння потенціалу використання закону; ACLP вирішив задовольнити цю незадоволену потребу.

В Італії Закон від 6 листопада 2012 р., н. 190 «Положення про запобігання та припинення корупції та протиправності в державному управлінні» запроваджує в італійську правову систему новий спектр антикорупційних заходів, зосереджуючи його на запобіганні поряд із інструментом придушення корупції. Це підхід, який узгоджується з міжнародними угодами, зокрема Конвенцією ООН проти корупції (UNCAC), прийнятою в Меріді Генеральною Асамблеєю 31 жовтня 2003 року та ратифікованою італійською державою законом від 3 серпня 2009 року, п. . 116, яка окреслює орієнтацію, спрямовану на посилення практики захисту доброчесності державних службовців та адміністративних дій. Законодавство надає важливого значення не лише наслідкам кримінальних справ, а й вживанню заходів, спрямованих на запобігання корупційній поведінці. Заходи із запобігання корупції та сприяння прозорості плануються начальником відділу запобігання корупції та прозорості університету. До 2021 року вони були включені в окремий доку-

мент Трирічний план запобігання корупції та прозорості. З 2022 року вони є невід'ємною частиною Інтегрованого плану заходів та організації, РІАО, встановленого ст. 6 декрету закон від 9 червня 2021 р. н. 80, перетворений із змінами Законом від 6 серпня 2021 р., п. 113 та деталізовано у підрозділі «Протидія корупції та прозорість». Підрозділ розроблено відповідно до змісту Національного антикорупційного плану, дотримуючись керівних принципів, які щорічно визначаються Радою директорів університету. Інтерес доброчесності публічної адміністрації також переслідуються шляхом захисту повідомлень про правопорушення. Закон н. 179/2017 «Положення щодо захисту авторів повідомлень про злочини чи порушення, про які їм стало відомо в контексті державних чи приватних трудових відносин» (інформування) вводить фігуру інформатора, працівник державного управління або працівник державного адміністративного постачальника, який повідомляє про неналежну поведінку або ситуації не особистого, а загального інтересу. Протиправні ситуації, про які суб'єкту повідомлення стало відомо через його роль як працівника адміністрації або постачальника публічної компанії. Повідомлення можна надіслати на електронну адресу, поштою або передати особисто до протокольної служби університету, обов'язково вказавши на зовнішній стороні конверту: «КОНФІДЕНЦІЙНО згідно зі ст. 54 bis Законодавчого декрету 165/2001»

У Франції відбулося запровадження стимулів для боротьби з корупцією та академічним шахрайством є складним завданням. Зокрема тому, що збільшення автономії, наданої університетам, не завжди врівноважується адекватними механізмами підзвітності, а також тому, що можливості щодо регулювання та боротьби з корупцією та шахрайством залишаються обмеженими. Зараз зацікавлені сторони мають кращі можливості для вимірювання згубних наслідків втрати ресурсів і довіри, спричинених шахрайством. Першими зацікавленими сторонами є, зокрема, фінансові спонсори, стурбовані ефективним використанням ресурсів, що скорочуються. Але є також вищі навчальні заклади, які повинні підтримувати довіру до дипломів, які вони видають, і роботодавці, які повинні мати можливість довіряти дійсності кваліфікацій вищої освіти. Не кажучи вже про людей, чю репутацію можна легко заплямувати звинуваченнями в корупції чи шахрайстві, поширенню яких значною мірою сприяє Інтернет.

Приклади ефективних заходів із запобігання корупції та зміцнення доброчесності у вищій освіті були наведені в консультаційній заяві, нещодавно опублікованій МІІП та ЧЕА* [3, с. 8]. Вони включають, але цей список не є вичерпним:

- Застосування санкцій до посадових осіб та персоналу ЗВО, які видають неправдиві кваліфікації;
- Встановлення процесу оскарження академічного або адміністративного рішення;
- Розробка міжнародних стандартів забезпечення документів, що стосуються дипломів про вищу освіту;
- Виключення з комісії із забезпечення якості будь-якої особи, підозрюваної у конфлікті інтересів;
- Контроль за дотриманням персоналом, відповідальним за підбір персоналу, правил внутрішнього розпорядку закладу та законодавства;
- Включення вищої освіти до положень законодавства про захист прав споживачів, що стосуються маркетингу та реклами;
- Прийняття законів про захист викривачів.

Висновки. Таким чином нами розглянуто складність проблеми корупції в сфері вищої освіти та її вплив на якість освіти та суспільство в цілому. Автори проаналізували різноманітні стратегії та заходи, призначені для боротьби з корупцією в університетах, а також оцінили їхню ефективність. Один із ключових висновків полягає в тому, що боротьба з корупцією у вищій освіті вимагає комплексного підходу та співпраці між всіма зацікавленими сторонами, включаючи університети, студентську громадськість, правоохоронні органи та урядові структури. Антикорупційні заходи повинні базуватися на справедливих законодавчих реформах, використанні сучасних технологій, інноваційних підходів та етичних стандартах. Досвід різних країн свідчить, що успішність антикорупційних заходів значною мірою залежить від місцевих умов, культурних особливостей та ступеня співпраці між всіма учасниками процесу. Необхідно надавати підтримку та стимулювати ініціативи, спрямовані на виявлення та запобігання корупції в навчальних закладах. Однак важливо визнати, що боротьба з корупцією в вищій освіті є довгостроковим завданням, яке вимагає постійного вдосконалення та адаптації до змінних умов. Заходи, спрямовані на підвищення ефективності антикорупційних стратегій, мають бути динамічними та гнучкими.

Список використаних джерел:

1. Донатела дела Порта, Альберто Ванучі. Брудні оборудки: учасники, ресурси та механізми політичної корупції. Пер. з англійської. К.: «К. І. С.», 2006. 302 с.
2. Корупція та відповідальність за корупційні дії : навч.-метод. посіб. / Л. І. Гук [та ін.] ; заг. ред. К. М. Левківський ; Ін-т інновац. технологій і змісту освіти, Центр єднання європ. молоді «За спільне майбутнє», Міжнар. громад. орг. «Школа Рівних Можливостей». Львів : Астролябія, 2009. 159 с. ISBN 978-966-8657-46-7
3. Владленова І. В. Корупція в Україні та досвід Польщі: філософське-політичне підґрунття проблеми. НЮаУ імені Ярослава Мудрого. 2017. № 33. С. 7-15.
4. Корупція у вищих навчальних закладах: як її здолати? Головна - Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/article/korupsiya-u-vishchikh-navchalnikh-zakladakh-yak-ii-zdolati>
5. Стан корупції в Україні: нове дослідження 2021 року - Офіс доброчесності НАЗК. Офіс доброчесності НАЗК. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/blog/stan-korupsiyi-2021>
6. Як батьки, педагоги та учні можуть долучитися до боротьби з корупцією | Освітній омбудсмен України. Освітній омбудсмен України | Освітній омбудсмен України. URL: <https://eo.gov.ua/yak-ukrayintsi-stavlyatsya-do-korupsiyi/2021/12/09/>
7. Подолання корупції у ВНЗ - вебінар для студентів. Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/vnz/49424/>

Paterylo I. V. Efficiency of anti-corruption measures in higher education: experience and challenges

The article explores the issue of fighting corruption in higher education and evaluates the results of anti-corruption measures implemented in different countries and regions. The article examines the various approaches and strategies that have been designed to reduce corruption in higher education institutions. The article discusses the importance of anti-corruption measures in higher education both to ensure equitable access to education and to preserve integrity and academic honesty. The authors analyze the results of reforms and measures aimed at preventing corruption in universities and assess their effectiveness. The authors examine the different approaches used to prevent and reduce corruption in universities, including legal reforms, codes of ethics, monitoring and sanctions. The article analyzes different anti-corruption measures and their impact on the level of corruption in universities, identifying successful and less successful practices. In particular, the article examines the systems of anti-corruption laws and regulations related to higher education; mechanisms for engaging the student community in the fight against corruption; the role of technology and innovation in detecting and preventing corruption; and the impact of international cooperation and exchange of experience on the effectiveness of anti-corruption measures. The article also highlights the challenges that arise in the process of fighting corruption in higher education, including cultural and institutional aspects, and offers recommendations for further improvement of anti-corruption strategies in this area. This article is important for understanding the challenges and achievements in the fight against corruption in higher education and can serve as a source of information for the development of policies and strategies in this area.

Key words: corruption in higher education, fight against corruption, subject of corruption offense, corruption offense, educational activity, corruption risks.